

แนวทางการส่งเสริมงานสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสาน*

Approach of Model Public Health Promotion of Buddhist Monk in Northeastern Thailand

พระมหาประทีป สญญโม (พรมสิทธ์), โสวีย์ บำรุงภักดิ์
และพระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ
Phramaha Prateep Sahtiamo (Phromsith), Sowit Bamrungphak
and Phramaha Daosayam Vajirapahtio
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: promsith820@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษา แนวคิด หลักการส่งเสริมงานด้านสาธารณสุขในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาบทบาทด้านสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสาน 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมงานสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสาน ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 22 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 11 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดหลักการส่งเสริมงานสาธารณสุขในพระพุทธศาสนานั้นคือ โรคที่เกิดแก่คนเรามี 2 ด้านหลัก ได้แก่ โรคทางกาย และโรคทางใจ การรักษาโรคทางกายโดยใช้อารมณ์ตามหลักทางการแพทย์ ส่วนโรคทางใจนั้น ควรรักษาด้วยธรรมโอสธ ได้แก่ การเจริญสมณะและวิปัสสนามองสรรพสิ่งตามความเป็นจริง

บทบาทด้านสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสาน มีทั้งบทบาทผู้ให้ด้วยการสร้างอาคาร อุปกรณ์เครื่องมือแพทย์ เช่น หลวงพ่อบุญเพ็ง กัปโปก วัดป่าวิเวกธรรมขอนแก่น หลวงพ่อคุณ ปาริสุทธิ วัดบ้านไร่ นครราชสีมา ส่วนบทบาทที่ก่อตั้งโรคยาศาล เป็นสถานพยาบาลรักษาผู้ป่วยทั้งกายและใจ ณ วัดคำปะมง สกลนคร โดยพระอาจารย์ปพนภักซ์ จิระมโม และวัดโพธิ์โนนทันขอนแก่น พระครูภาวนาโพธิคุณ

*ได้รับบทความ: 9 กันยายน 2560; ตอรับตีพิมพ์: 13 กันยายน 2561

Received: September 9, 2017; Accepted: September 13, 2018

จัดตั้งสถานบำบัดผู้ป่วยด้วยยาสมุนไพร การนวดแผนไทย รวมทั้งการฝึกวิปัสสนาแม่เมตตา

แนวทางการส่งเสริมงานสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสาน เพราะอาศัยบารมีธรรมของแต่ละท่านที่มีคนศรัทธา บอกรุณียให้ผู้มีศรัทธามีส่วนร่วมด้วยการบริจาคทรัพย์นำไปสร้างอาคาร สถานพยาบาล อุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์ ส่วนอีกแนวทางพระสงฆ์จะเข้าไปดำเนินการงานส่งเสริมงานสาธารณสุข โดยจัดตั้งสถานพยาบาลรักษาโรคในวัด โดยใช้ทั้งยาสมุนไพรและยาแผนปัจจุบัน รวมทั้งการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการรักษาผู้ป่วยจนมีอาการดีขึ้น

คำสำคัญ: แนวทาง; สาธารณสุข; พระสงฆ์ในภาคอีสาน

Abstract

The objectives of this research were : 1) to study the concept, Principles to Promote the public Health in Buddhism, 2) to study the Role of public Health of Buddhist monks in the northeast, 3) to study the approach to Promote the public Health of Buddhist monks in the northeast. The methodology was the qualitative research and collecting data from documents and 22 key informants by in-depth-interview with structured in-depth-interview script. Data were also collected from 11 participants in focus group discussion, analyzing data by descriptive interpretation.

The Findings of Research were as follows: The concept and Principles for promoting public health in Buddhism, there are two ways of disease in human being i.e. physical and mental diseases. Physical diseases treated by applying medicine, but mental diseases treated by Dhamma Doctrines i.e. tranquility development and insight development. To consider all things in according to the three Characteristics.

The role of Buddhist monks in the northeast Thailand about the public Health. There were the role of the giver by donation for constructing the buildings medical equipment for example, Most ven. Boonpeng Kappako Wat pavivek dhamma khon kaen, Most ven. Khoon Parisuddho Wat Banrai Nakhon Ratchasima. The role of the doers, for example, Ven. Paponpat of Wat khampramong, Sakon Nakhon who made Arokayasala for treatment the patients. Ven. Phrakru Bhavanabodhikun of Wat Pho, Nonthan Khon kaen created area in the temple for patients treatment by using herbal medicines, massage and meditation practice.

The approach to Promote the public Health of Buddhist monks in the northeast some Buddhist monks had perfections, they persuaded Buddhist people to donate for making hospital buildings, medical equipment etc. the others monks will Promote the public Health in their temple by applying herbal medicines and massage including application Buddha doctrines for improving in patients treatment.

Keywords: Approach; Public Health; Northeastern

1. บทนำ

สภาพของสังคมมนุษย์ในโลกปัจจุบันนี้จะเห็นว่า มีความสับสนสลับซับซ้อนทั้งด้านกายภาพ และจิตใจ ในขณะที่เดียวกันสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยทั่วไปก็มีสภาพที่มีความสลับซับซ้อนไปด้วย และเพราะความสลับซับซ้อนนี้เอง ทำให้ขาดความสมดุล อันเป็นปัจจัยก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นภายในสังคมของมนุษย์ และส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ทั้งในทางบวกและทางลบ ดังที่เราพบเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน เช่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคล ปัญหาขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาวัยรุ่นนทวเมือง ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ (Wasikasin, 1986 : 3) โดยรวมแล้วมนุษย์จะมีปัญหาใหญ่อยู่ 3 ประการ คือ ปัญหาเศรษฐกิจ และสังคม (Socio-Economic Problem) ปัญหาสุขภาพอนามัย (Health Problem) ปัญหาทางอารมณ์ (Emotional Problem) ปัญหาเหล่านี้หากเกิดกับบุคคลใดแล้ว มักจะเชื่อมโยงติดต่อกันเป็นลูกโซ่ และก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา (Khusanaphuti, 1986 : 3) เมื่อมีปัญหาใดๆ เกิดขึ้น สังคม ผู้นำ หรือผู้ปกครองในสังคมแต่ละสังคม จึงพยายามหาวิธีต่างๆ มาบังคับใช้

ควบคุมแก้ไขเพื่อหยุดยั้งปัญหานั้นๆ ให้บรรเทาเบาบางลงตามแนวคิด ที่เห็นว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุด ที่ทำได้ในขณะนั้น

สถาบันพระพุทธศาสนา เป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดสถาบันหนึ่งใน 3 สถาบัน คือ ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ สถาบันพระพุทธศาสนามีส่วนอย่างมาก ในการให้ความช่วยเหลือต่อสังคมไทย และจะขาดพระพุทธศาสนาไม่ได้ตลอดมาแต่โบราณกาล เป็นองค์กรหนึ่งที่เป็นพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรมในสังคมไทย วัดเป็นสถาบันทางสังคมที่ประชาชนยอมรับและผูกพันในด้านการเข้าไปรับการอบรมสั่งสอนเป็นเวลานาน และผู้มีหน้าที่ให้การอบรมสั่งสอนประชาชนให้ได้รับความรู้ ทั้งทางคดีโลก และศีลธรรมในรูปลักษณะของการให้การศึกษา การเผยแพร่ธรรม การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การรักษาพยาบาล การสงเคราะห์ผู้ยากไร้ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นภารกิจของสงฆ์ทั้งสิ้น พระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในทางด้านจิตใจ เสริมสร้างศีลธรรม สติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน บทบาทนี้เป็นบทบาทสำคัญยิ่ง เป็นรากฐานของความเจริญความสุขของสังคม อันเป็นการน้อมนำเอาพระพุทธดำรัส ซึ่งประธานแก่สาวกตอนหนึ่งว่า

จรต ภิกขเว จาริกัม พหุชนสุขาย โลกานุกม
ปาย อตฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทว มนุสฺสายนํ
เทเสถ ภิกขเว ธมฺมํ อาทิกฺลยาณํ ปรีโยสานกฺลยาณํ
สาตถํ สพฺพยฺชนํ เกวล ปรีปฺถณฺณํ ปรีสุทฺธํ พรหมจริยํ
ปกาเสถ (Mahachulalongkornrajavidyalaya
University, 1996 : 40)

แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไป
เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พหูชน เพื่อความสุขแก่
พหูชน เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล
เพื่อความสุขแก่เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย ภิกษุ
ทั้งหลาย พวกเธอจงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น
งามในท่ามกลางงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์
พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะอันบริสุทธิ์บริบูรณ์
โดยสิ้นเชิง (Sathienpong, 2000 : 4)

จะเห็นได้ว่า การสาธารณสงเคราะห์
จึงเป็นการแสดงบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ ในด้าน
สังคมสงเคราะห์ ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและ
สาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำ
ชุมชนในการบริจาคช่วยเหลือประสพภัยพิบัติต่างๆ
เพราะพระภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสาน
ระหว่างคนจนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา
พระภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศล
และช่วยเหลือบุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาส
ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า การสาธารณสงเคราะห์
เป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ เป็นกิจการอันหนึ่ง
ของคณะสงฆ์ เช่นเดียวกับการสงเคราะห์ด้านอื่นๆ
ซึ่งวิธีการดำเนินงานนั้นจะต้องเป็นไปตามที่กำหนด
ในระเบียบมหาเถรสมาคม และในอำนาจหน้าที่
บทบาทพระสงฆ์ จึงกล่าวได้ว่า การสาธารณ
สงเคราะห์เป็นกิจการของคณะสงฆ์โดยแท้

(Tantipasuth, 1998 : 9)

โดยเฉพะอย่างยิ่ง ภาคตะวันออกเฉียง
เหนือของประเทศไทยหรือภาคอีสาน เมื่อพระสงฆ์
มีความรู้ ความสามารถ ได้เข้ามามีบทบาทในการ
ช่วยพัฒนาสังคม ทำหน้าที่ในการพัฒนาตน พัฒนา
องค์กรในรูปแบบที่หลากหลาย เมื่อมีการศึกษา
ถึงชีวประวัติของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนา
สังคม ย่อมเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ให้แก่คณะสงฆ์ เป็นการเชิดชูเกียรติประวัติให้แก่
พระสงฆ์เหล่านั้น เนื่องจากบางครั้งผลงานที่
พระสงฆ์ทำ ไม่ได้นำมาศึกษาวิจัยกันอย่างจริงจัง
ถึงกระบวนการที่พระสงฆ์เหล่านั้นทำหน้าที่เผยแผ่อยู่
จึงทำให้ไม่ทราบว่าเหตุปัจจัยใดบ้างที่พระสงฆ์
เหล่านั้นทำงานสัมฤทธิ์ผล เมื่อมีการเข้าไปศึกษา
อย่างเป็นระบบก็จะเป็นประโยชน์ทางด้านวิชาการ
ในการที่จะเข้าไปทราบและดำเนินตามหรือแก้ไข
ปรับปรุงให้ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม มีพระสงฆ์
ที่ประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
และได้รับการยอมรับในการพัฒนาสังคมอยู่
พระสงฆ์ควรมีการพัฒนาต่อตนเองและผู้อื่น
มีความเป็นอุฏฐานสัมปทา คือ มีความเพียบพร้อม
ด้วยความ پاکเพียร บากบั่นประดุจลูกขึ้นตลอด
เวลา มีความเป็นอารักขสัมปทา คือ เพียบพร้อม
ด้วยการดูแลทรัพย์สินเงินทอง ตลอดจนกระทั่ง
ความประพฤติของตน ความเป็นกัลยาณมิตร คือ
เพียบพร้อมในการคบคนดีเป็นมิตร ตลอดจน
กระทั่งทำตนเป็นคนดีเพื่อเป็นมิตรแก่คนอื่น
และมีความสมชีวิตา คือ เพียบพร้อมด้วยการใช้
จ่ายทรัพย์สินเงินทองให้พอเหมาะ พอสม พอคู่
และพอควร ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีต่อพระสงฆ์

และบุคคลโดยทั่วไป ได้นำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อ
ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่โลกตลอดกาล
(Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
1996 : 30-32)

จากที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยมีความ
สนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการ
ส่งเสริมงานสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสาน
ทั้งนี้ เพื่อต้องการทราบข้อมูลเป็นกรณีศึกษาว่า
ในฐานะที่พระสงฆ์ได้มีบทบาททำงานด้าน
สังคมสงเคราะห์มานาน ในลักษณะปิดทอง
หลังพระว่า มีรูปแบบ แนวทาง และแนวคิดอย่างไร
เพื่อจะได้นำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา
สังคมสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการด้านสาธารณสุข
ในพระพุทธศาสนาและสังคมไทยปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาบทบาทด้านสาธารณสุข
ของพระสงฆ์ในภาคอีสาน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริม
สาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดย
กำหนดการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนเก็บข้อมูล
2 ขั้นตอน คือ การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth
Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus
Group Discussion) เพื่อศึกษาทัศนความคิดเห็น
ของพระสังฆาธิการ ผู้นำในงานสาธารณสุข
ผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ ผู้ทำงานด้านสาธารณสุข

ข้าราชการผู้สนองงานคณะสงฆ์ เพื่อให้การดำเนิน
การวิจัยได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้
ดำเนินการอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงาน
วิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมงาน
สาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสาน ดังนี้ 1) ข้อมูล
แบบปฐมภูมิ โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิง
ทางพระพุทธศาสนาต่างๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษา
ไทย) ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย พ.ศ. 2539 (Phramaha Sittichai
Chayasitti (Panyawai), 2017 : 165-176)
และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ โดยการรวบรวมจากหนังสือ
วารสารบทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักการ
แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนารูปแบบงานสาธารณสุข
และงานสาธารณสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา
แก่คณะสงฆ์และนักปราชญ์นักวิชาการ ตลอดจน
ข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานของ
คณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ หรือสถาบันการศึกษา
และแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์สภาพปัญหาและ
วิเคราะห์ทฤษฎีหลักพุทธธรรม เกี่ยวกับแนวทาง
การส่งเสริมงานสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาค
อีสาน โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 15 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์เสนอแนวทางการ
ส่งเสริมงานสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสาน
โดยการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 11 รูป/คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้
ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กับแนวทางการส่งเสริมงานสาธารณสุขของพระสงฆ์ ในภาคอีสาน ชั้นที่ 2 วิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรมเพื่อบูรณาการให้สอดคล้องกับงานสาธารณสุขของพระสงฆ์ ในภาคอีสาน โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 15 รูป/คน และชั้นที่ 3 สังเคราะห์ความสอดคล้องในการเสนอแนวทางการส่งเสริมงานสาธารณสุขของพระสงฆ์ ในภาคอีสาน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามชนิดเทคนิควิจัย ได้แก่ 1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา 2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบพรรณนา โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี และ 3) การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร

4. สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษา หลักการ และรูปแบบงานด้านสาธารณสุขในพระพุทธศาสนาและสังคมไทย ปัจจุบัน การสาธารณสุขเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง เพราะหากสุขภาพ

ไม่สมบูรณ์แข็งแรงย่อมทำให้เกิดการกระทบต่อการดำรงชีวิตอยู่ ไม่เพียงแต่เฉพาะส่วนตนเท่านั้น ยังเกี่ยวข้องกับครอบครัว สังคม และเศรษฐกิจ ด้วยปัญหาสุขภาพนั้นวันยังมีความซับซ้อน หากไม่เข้าใจและให้ความสำคัญก็ย่อมไม่ทราบแนวทางที่จะดูแล บำบัด รักษาสุขภาพได้อย่างถูกต้อง ปัญหาสุขภาพนั้นเกิดขึ้นจากสาเหตุภายในและสาเหตุภายนอก เกิดขึ้นทั้งส่วนที่เป็นทางกายและทางจิต การจัดการปัญหาสุขภาพจึงต้องอาศัยความเข้าใจที่มากขึ้นกว่าเดิม มิติที่หลากหลายขึ้นกว่าเดิม

การสาธารณสุขอาศัยเครื่องมือการแพทย์เป็นแนวทางในการดูแลรักษาสุขภาพนั้น ไม่เพียงพอที่จะบำบัดรักษาสุขภาพให้ดีขึ้น เพราะความเกี่ยวโยงกันระหว่างร่างกายกับจิตใจ หากมุ่งที่จะรักษาโรคที่เกิดขึ้นทางกายด้วยยา เครื่องมือ และการเอาชนะโรคตามแนวทางวิทยาศาสตร์หรือการแพทย์แผนปัจจุบันนั้น ก็ยังทำให้เกิดความทุกข์ทรมานและเป็นการทำร้ายขึ้นอีกส่วนหนึ่งในทางตรงกันข้าม แม้ว่าปัจจุบันได้ใช้ระบบการสาธารณสุขเป็นแนวทางรักษาสุขภาพให้ครบวงจรมากยิ่งขึ้น โดยมองใน 3 มิติ คือ ร่างกาย สังคม และจิตใจ แต่บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญทางมิติทั้ง 3 ประการนั้นไม่อาจมีได้ในรูปแบบของการฝึกฝนแพทย์และพยาบาลที่ยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ เครื่องมือแพทย์ และการแยกแยะบุคลากรทางการแพทย์แบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้านอยู่เช่นเดิม

ดังนั้น ความจำกัดของบุคลากรทางการแพทย์จึงไม่สามารถทำได้ตามแนวทางของการสาธารณสุขดังกล่าว นอกจากนั้นการเข้าไม่ถึงปัญหาสุขภาพที่นอกเหนือจากความเข้าใจของ

แพทย์แผนปัจจุบัน ก็เป็นปัญหาในการดูแลรักษาสุขภาพที่ถูกต้อง เนื่องจากปัญหาสุขภาพบางอย่างนั้นไม่ได้เกิดขึ้นอันมาจากโรคร้ายไข้เจ็บที่สันนิษฐานได้ตามการแพทย์แผนปัจจุบันที่ยึดโยงอยู่กับวิทยาศาสตร์ แต่เป็นปัญหาสุขภาพที่เกิดจากโรครกรรม ซึ่งต้องใช้แนวทางบำบัดรักษาสุขภาพในอีกมิติหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่มิติที่สามารถเข้าใจได้ ได้แก่ การบำบัดรักษาด้วยวิธีทางศาสนา การแพทย์ที่ต้องอาศัยศาสนาก็ต้องให้ศาสนาเป็นผู้ดูแลรักษา การแพทย์แผนปัจจุบันจะยอมให้มีแนวทางนี้เข้าไปร่วมในการดูแลรักษาสุขภาพหรือไม่

2. การทำงานด้านสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสาน พระสงฆ์ หมายถึง สาวกที่ถือเพศบรรพชิตของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และปฏิบัติถูกต้องตามพระธรรมวินัย เป็นผู้นำคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตนได้ศึกษามาอย่างดีแล้ว ไปสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตามและเป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่มาจนถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้ต้องได้รับการบรรพชาและอุปสมบทตามพุทธบัญญัติด้วย ดังนั้นพระสงฆ์จึงมี 2 ประเภท อันได้แก่ สมมติสงฆ์ และอริยสงฆ์พระสงฆ์ มีบทบาทหลักๆ อยู่ด้วยกันคือ การทำกิจของตนให้ดีที่สุด ได้แก่ การศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการ เนื่องจากพระสงฆ์มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการอาศัยศฤกษณ์ ซึ่งมีส่วนกำหนดหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์เมื่อกล่าวถึงในแง่คุณธรรมพระสงฆ์ก็ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้รอดพ้นจากความทุกข์ ด้วยอาศัยเมตตา และกรุณาธรรมของตน กล่าวคือ พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่

เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านพัฒนาชนบท บทบาทในการให้ความรู้ และพัฒนาจิตใจแก่คนในชุมชน การส่งเสริมการศึกษา การช่วยพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น การเผยแพร่ธรรม การส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน

จากการศึกษาบทบาทในด้านสาธารณสุขของพระอาจารย์ปพนพัชร จิระธัมโม อโรคยศาล วัดคำประมง อำเภอพรหมานิคม จังหวัดสกลนคร มีบุคลากรในด้านการรักษาที่มีความรู้และความสามารถในการดูแลรักษาผู้ป่วยโรครณะเรื้อรังเป็นอย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากเป็นแพทย์และพยาบาลชำนาญการจากโรงพยาบาล รวมทั้งนักศึกษาที่เป็นแพทย์และพยาบาลจากมหาวิทยาลัยต่างๆ เข้ามาร่วมกันช่วยดูแลรักษาผู้ป่วยที่กำลังรับการบำบัดรักษาอยู่ด้านสถานที่ที่มีความเหมาะสม และเพียงพอกับจำนวนผู้ป่วยและญาติที่มาเฝ้าให้การดูแล เพราะทางโครงการได้มีการวางแผนล่วงหน้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้เป็นอย่างดี ผู้ป่วยบางรายก็ได้บริจาคบ้านที่ได้สร้างเอาไว้ให้กับทางอโรคยศาล วัดคำประมง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป นอกจากนี้ยังได้มีผู้มีจิตศรัทธาสร้างที่อยู่อาศัยผู้ป่วยและญาติถวายให้กับทางวัดคำประมงอีกจำนวนหนึ่งด้วย ด้านงบประมาณมีความเพียงพอกับการดำเนินงาน เนื่องจากได้รับบริจาคจากหลายหน่วยงานจากประชาชนทั่วไป รวมถึงการร่วมบริจาคจากผู้ป่วยและญาติที่ได้มีโอกาสในการเข้ารับการบำบัดรักษา ปัจจัยเสริมและปัจจัยที่ใช้ในการรักษาก็มีความเหมาะสม เนื่องจากทางโครงการมีเตรียมเอาไว้ให้ใช้อย่างเพียงพอ ด้านการบริหารจัดการมีความ

เหมาะสมดีมาก เพราะเนื่องจากได้มีการติดตามการรักษาผู้ป่วยอย่างต่อเนื่อง มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโครงการอย่างเป็นระบบจากทางสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง ทางโทรทัศน์จากรายการต่างๆ ที่ได้มาบันทึกเทปถ่ายทำแล้วนำไปเสนอตามสถานีทางช่องต่างๆ มีการจัดทำแฟ้มประวัติข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการรักษาของผู้ป่วยไว้อย่างเป็นระบบ และมีการจัดทำเว็บไซต์ของโครงการเองเพื่อความสะดวกต่อบุคคลผู้ที่ต้องการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารต่างๆ ของออโรกายศาสตร์ วัตถุประสงค์เป็นอย่างไร ส่วนด้านสื่อ อุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น มีความเหมาะสมมาก เพราะทางวัดคำประมงได้มีสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัยที่สามารถใช้ในการทำงานหรือการประชุมร่วมกันจากต่างสถานที่ได้ ระหว่างหน่วยงานหรือทางมหาวิทยาลัยกับทางวัดคำประมง ที่จะได้รับข้อมูลในการทำงาน และการศึกษาเรียนรู้ในช่วงเวลานั้นไปพร้อมๆ กัน รวมทั้งสามารถที่จะกระจายข้อมูล ข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน ให้กับสมาชิกในกลุ่มได้รู้ถึงความเคลื่อนไหวได้อย่างรวดเร็วทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สำหรับผู้ป่วยและผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพึงปฏิบัติตนต่อการเข้ารับการรักษา วิธีการรักษาของทางโครงการ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ออโรกายศาสตร์วัดคำประมง

จากการศึกษาบทบาทในด้านสาธารณสุขของวัดโพธิ์ บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น พบว่า ใช้หลักแนวคิดวิธีการของแพทย์แผนไทยในการรักษาสุขภาพ โดยใช้หลักปรัชญา ความรู้ และวิถีปฏิบัติ เพื่อดูแลสุขภาพ มีการบำบัดรักษาโรคที่ประกอบไปด้วยการใช้

สมุนไพร หัตถบำบัด การรักษากระดูกแบบดั้งเดิม ซึ่งการแพทย์แผนไทยต้องรู้การเกิดโรค รู้จักชื่อของโรคที่เกิดขึ้นยารักษาโรค วิธีการรักษาโรคที่ประกอบด้วย กระบวนการวินิจฉัย การตรวจร่างกาย การเดินของหัวใจเพื่อนำไปสู่การพิจารณากระบวนการประมาณโรค แรงจูงใจสำหรับการรักษาสุขภาพของผู้ป่วย และการรักษาสุขภาพด้วยวิธีสมุนไพรบำบัดสิ่งที่ทำให้เกิดแรงจูงใจให้หันมาใช้สมุนไพรในการบำบัดรักษาผู้ป่วยโรคทั่วไปนั้น สมุนไพรเป็นยาที่อยู่คู่กับมนุษย์ตั้งแต่อดีตเป็นพืชที่หาง่ายตามพื้นที่ กรรมวิธีการปรุงก็ง่ายสะดวกไม่ยุ่งยาก อันตรายที่เกิดจากการใช้ก็มีน้อย ค่าใช้จ่ายในการรักษาถูก ต่างจากยาแผนปัจจุบันที่มีราคาแพงขึ้นตอนในการตรวจรักษาต้องเป็นไปตามกฎระเบียบมีข้อควรระวังมากจากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้เกิดแรงจูงใจผู้ให้การรักษา และผู้รับการรักษาหันมาใช้สมุนไพรบำบัดรักษา เพื่อเข้ารับสมุนไพรหรือสอบถามเกี่ยวกับความต้องการในการรักษาสุขภาพ ขั้นตอนของการสอบถามเกี่ยวกับสุขภาพที่ต้องการบำบัดด้วยสมุนไพร โดยผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต

วัดโพธิ์ มีขั้นตอนสอบถามเกี่ยวกับสุขภาพที่ต้องการบำบัดอันเป็นแนวปฏิบัติของวัด เพราะการสอบถามเพื่อต้องการทราบข้อมูลเบื้องต้นก่อนที่จะตัดสินใจประกอบหรือจัดสมุนไพร ทั้งนี้การจะจัดสมุนไพรถ้าไม่รู้ข้อมูลเบื้องต้นก็ไม่สามารถจัดได้ถูกต้อง ขาดคุณภาพในการใช้สมุนไพร การรักษา ก็จะไม่ไ้ผล จึงกล่าวได้ว่าเป็นขั้นตอนที่ดีในการให้การรักษาสุขภาพที่มีมาตรฐานคล้ายกับการ

รักษาแผนปัจจุบัน

3. แนวทางพัฒนารูปแบบการส่งเสริมงานด้านสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสาน

3.1 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายการส่งเสริมด้านสาธารณสุข การส่งเสริมสุขภาพเกิดขึ้นได้จาก 2 แหล่งที่มา คือ จากบุคคลอื่นภายนอกที่จะช่วยสร้าง เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอาสาสมัครสาธารณสุข และแหล่งที่ 2 ของกระบวนการส่งเสริมสุขภาพ เกิดขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรารถนามากของคนที่สุด เพราะการส่งเสริมด้านสาธารณสุขจากตนเองจะ ยั่งยืนมากกว่าการสร้างสุขภาพที่มาจากภายนอกหรือบุคคลอื่นในการส่งเสริมสุขภาพจึงมีความสำคัญ ต่อมนุษย์ และหลักในการปฏิบัติตนที่จะทำให้ตนเองมีสุขภาพที่ดีและยึดเป็นหลักการปฏิบัติใน ปัจจุบันคือหลัก 6 อ. ได้แก่

3.1.1 อ.ออกกำลังกาย คือ การออกกำลังกาย เป็นการทำให้ร่างกายได้ใช้กำลังงานเพื่อให้ร่างกายทั้งหมด หรือส่วนใดส่วนหนึ่งได้เคลื่อนไหว หรือเป็นกระบวนการที่ทำให้คนเกิดการเคลื่อนไหว เพื่อให้อวัยวะและระบบต่างๆ ในร่างกายพร้อมที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่กิจกรรมที่เลือกมานั้น ต้องเหมาะสมกับวัย เพศและสภาพความพร้อมของร่างกาย ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกคน จึงควรที่จะส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนได้ตระหนัก และเห็นคุณค่าของการออกกำลังกาย เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนอีกทางหนึ่งด้วยการออกกำลังกาย ทั่วไปบุคคลมักมีการออกกำลังกายเป็นปกติมากบ้างน้อยบ้างตามแต่ความเหมาะสม

3.1.2 อ.อาหาร คือ อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพื่อการเจริญเติบโต การซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ และให้มีพลังสำหรับการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน การดูแลตนเอง และควรมีการรับประทานอาหารให้ถูกหลักอนามัย เช่น ลดอาหารเค็ม หวาน มัน ฝัด ทอด ปิ้ง ย่าง ซึ่งเป็นบ่อเกิดของโรคต่างๆ เช่น ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง

3.1.3 อ.อารมณ์ คือ การมีอารมณ์นั้นมีความสัมพันธ์กับสุขภาพ การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์มีผลต่อร่างกาย อารมณ์ดีส่งผลต่อสุขภาพ เช่น เมื่อมีความสุข ร่างกายจะหลั่งสารเอนโดฟิน ส่งผลให้ร่างกายต้องตื่นตัว กระชุ่มกระชวย ผ่อนคลายการทำงานของสมองจะดี หายป่วยเร็วขึ้น อายุยืนมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามถ้าอารมณ์ไม่ดีจะส่งผลทำลายสุขภาพทำให้ร่างกายเปลี่ยนแปลง กินอาหารได้น้อย นอนไม่หลับ ไม่มีสมาธิ หงุดหงิด ก้าวร้าว ความดันโลหิตสูง ดังนั้น การรู้จักควบคุม อารมณ์อย่างเหมาะสมมีผลต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจทำให้การดำรงชีวิตประจำวันมีความสุข

3.1.4 อ.โรคภัย คือ การหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยงที่จะทำให้เกิดโรคต่างๆ เช่น หลีกเลี่ยงการกินอาหารที่มีไขมันสูง ลดการกินอาหารรสจัด ไม่กินอาหารที่สุกๆ ดิบๆ หรืออาหารที่มีสารปนเปื้อน การจัดการกับความเครียดโดยทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ หรือการหลีกเลี่ยงปัจจัยที่ก่อให้เกิดเสี่ยง เช่น การคาดเข็มขัดนิรภัย ขณะขับรถยนต์ สวมหมวกกันน็อกขณะขี่มอเตอร์ไซด์

3.1.5 อ.อนามัยสิ่งแวดล้อม คือ การสร้างสภาพแวดล้อมในบ้าน หรือที่พักให้เหมาะ ที่ดีเอื้อต่อการมีสุขภาพดีของคนในครอบครัว ขณะเดียวกันก็ควรสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในชุมชนด้วย

3.1.6 อ.อบายมุข ในปัจจุบัน สารเสพติดได้กลายเป็นปัญหาทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม เนื่องจากก่อให้เกิดผลเสียในวงกว้าง ทั้งในด้านส่วนตัว ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนถึง สังคมที่อยู่อาศัย และสังคมใหญ่คือประเทศชาติ เนื่องจากยาเสพติดจะบั่นทอนชีวิตทำให้คุณภาพ ชีวิตลดลง นอกจากการมีสุขภาพกายที่ดีแล้ว ยังต้องมีสุขภาพจิตที่ดี สุขภาพจิตที่ดี คือ มีจิตใจ ที่พร้อมเผชิญความไม่แน่นอนในชีวิต ปรับตัวปรับ ใจได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์และ สภาพแวดล้อมที่เป็นจริงได้

3.2 แนวทางการพัฒนาเครือข่าย การส่งเสริมด้านสาธารณสุข ด้านการป้องกัน การป้องกันโรคที่สัมพันธ์กับธรรมชาติของโรค โดยในแถวบนเป็นธรรมชาติของการเกิดโรคระยะ ต่างๆ ส่วนแถวล่างเป็นระดับการป้องกันโรค และผลกระทบของการป้องกันโรคแต่ละระดับ ซึ่งการป้องกันระดับหนึ่งนั้น เกิดขึ้นตั้งแต่ยังไม่ เกิดโรค ผลที่ได้ คือ จำนวนผู้ป่วยรายใหม่ลดลง กว่าเดิม ตัวอย่างได้แก่ การให้วัคซีนแก่เด็กซึ่งยังไม่ ป่วย ทำให้มีภูมิคุ้มกันโรค อัตราป่วยด้วยโรคที่มี วัคซีนที่ดีก็จะน้อยลง นอกจากนี้ การให้สุขศึกษา ยังถือเป็นการป้องกันระดับปฐม ภูมิที่เห็นได้ชัดอีก ประการหนึ่ง การป้องกันระดับที่สอง เป็นการตรวจ วินิจฉัยให้ทราบตั้งแต่ในระยะ เกิดโรคแล้วแต่ยัง ไม่มีอาการ ทั้งนี้เพื่อให้การรักษาก่อนที่การดำเนิน

โรคจะถึงขั้นรุนแรงเกินกว่าที่จะแก้ไขได้ การป้องกัน ระดับนี้คือ ลดความชุกของโรค ผู้ป่วยหายจากโรค มากขึ้น และลดผลของโรค การป้องกันระดับที่สาม การป้องกันระดับตติยภูมิเป็นการรักษาและฟื้นฟู สภาพผู้ป่วย เป็นการลดการตายหรือลดความพิการ ที่เกิดจากโรคนั้นเอง

3.3 แนวทางการพัฒนาเครือข่าย การส่งเสริมด้านสาธารณสุข ด้านการรักษา พยาบาลของปัจจุบัน ได้กระทำในรูปแบบของ เครือข่าย คือ การรักษาเริ่ม ตั้งแต่ ระดับปฐมภูมิ คือ การจัดบริการด้านการแพทย์และสาธารณสุข ที่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ สาธารณสุขประเภท ต่างๆ และแพทย์ทั่วไป ลักษณะของระบบบริการ สุขภาพระดับต้นของไทย นอกจากในระดับสถานี อนามัยและโรงพยาบาลชุมชนแล้ว จะเป็นลักษณะ ที่ไม่มีพื้นที่รับผิดชอบที่ชัดเจนและไม่มีลักษณะ ของการดูแลให้บริการแบบองค์รวมในระดับ ครอบครัว ประกอบด้วย สถานบริการสาธารณสุข ชุมชน (สสช.) สถานีอนามัย (สอ.) ศูนย์บริการ สาธารณสุขของเทศบาล แผนกผู้ป่วยนอกทั่วไป ของโรงพยาบาลต่างๆ ทั้งรัฐและเอกชน และร้าน ขายยา ระดับตติยภูมิ คือ การจัดบริการทางด้านการ แพทย์และสาธารณสุขที่ดำเนินการ โดยแพทย์ ที่มีความรู้ความชำนาญสูง ประกอบด้วย โรงพยาบาล ชุมชน (รพช.) โรงพยาบาลทั่วไปหรือโรงพยาบาล ศูนย์และโรงพยาบาลขนาดใหญ่อื่นๆ ของรัฐและ เอกชน ระดับตติยภูมิ เป็นการจัดการบริการด้านการ แพทย์และสาธารณสุขอื่นๆ ที่ต้องปฏิบัติงาน โดยผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ประกอบด้วย หน่วยบริการ ดังนี้ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาล

มหาวิทยาลัย และโรงพยาบาลเอกชนขนาดใหญ่ การที่บุคคลคนหนึ่งต้องเปลี่ยนสถานภาพจากที่ สุขภาพดีหรือสุขภาพปกติ มาสู่การเป็นผู้ป่วย ตัดสินใจอยู่ภายใต้การดูแลของแพทย์และพยาบาล และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามคำแนะนำ ผู้ป่วยจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตใหม่ ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการ หายของโรคก็ตาม แต่พยาบาลจะต้องรู้จักใช้ศิลปะ ในการติดต่อสื่อสาร การแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง การผ่อนคลาย การสัมผัสที่อ่อนโยน และความเข้าใจ ในความรู้สึกอารมณ์ของผู้ป่วยในขณะนั้น การอธิบายให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้ป่วย รวมทั้งญาติ ให้เข้าใจกระจ่างจะช่วยให้ได้รับความร่วมมือที่ดี และเป็นผลดีต่อการรักษา เพราะประเด็นสำคัญ คือ การช่วยให้ผู้ป่วยและผู้เกี่ยวข้องได้รับผล กระทบจากการเจ็บป่วยน้อยที่สุด และสามารถที่จะ กลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว

3.4 แนวทางการพัฒนาเครือข่าย การส่งเสริมด้านสาธารณสุข ด้านการฟื้นฟูสภาพ ร่างกาย เป็นระยะที่บุคคลออกจากภาวะของการ เป็นผู้ป่วยกำลังกลับไป อยู่ในบทบาทของคนปกติ ทั่วไป เป็นระยะที่จะกลับบ้านเพื่อไปดูแลตนเอง ต่อที่บ้าน การฟื้นฟูสภาพร่างกายหลังการเจ็บป่วย ให้ดีขึ้น รวมทั้งการรักษาและดำรงไว้ในส่วนที่เสื่อม หรือเสียไปแล้วให้คงอยู่ในสภาพเดิม โดยไม่เสื่อม เพิ่มขึ้น พยาบาลจะต้องเข้าถึงจิตใจและรู้สภาพ ปัญหาของผู้ป่วยแต่ละคนอย่างถ่องแท้ มีความ อดทน มุ่งมั่นไม่ทอดย้อต่ออุปสรรคที่พยาบาลจะ ต้องเป็นผู้ให้กำลังใจ ให้ความหวัง ชื่นชมและ ยกย่องผู้ป่วย แม้ว่าสิ่งที่ฟื้นฟูพัฒนาขึ้นนั้นจะเป็น

เพียงเล็กน้อยก็ต้องยอมรับว่านั่นคือ ความยิ่งใหญ่ ของผู้ป่วยที่ได้พยายามอย่างที่สุด ดังนั้นบทบาท ของพยาบาลในการฟื้นฟูสภาพแก่ผู้ป่วย จะต้องใช้ กระบวนการใดๆ ก็ตามที่จะสามารถช่วยเหลือ ให้ผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยด้วยโรค กลับมามีชีวิตในสังคมตามสภาพปกติทั้งทาง ร่างกายและจิตใจ และหมายรวมถึงการช่วยให้ ผู้ป่วยโรคเรื้อรังสามารถช่วยตนเองให้ได้มากที่สุด

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิดหลักการส่งเสริมงานด้าน สาธารณสุขในพระพุทธศาสนา พบว่า โรคเกิดแก่ คนเรา 2 ทาง ได้แก่ ทางกาย รักษาโดยการใช้ยา แพทย์แผนไทย และแพทย์แผนปัจจุบัน ส่วนโรค ทางใจนั้น แนวทางพระพุทธศาสนาให้เจริญสมณะ และวิปัสสนาแผ่เมตตา เพราะเมื่อสุขภาพจิตดี สุขภาพจิตก็จะดีตามด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของพระมหาประทีป สญญโม (Phramaha Prateep Saṅgamo, 2017 : 403-414) ได้ศึกษา เรื่อง การศึกษาการบำบัดโรคด้วยการเจริญ พระพุทธมนต์ในเชิงพัฒนาการ พบว่า โรคในทาง พระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ โรคทางใจ หมายถึง ความเจ็บป่วยที่เกิดจาก บาดแผล หรือความเจ็บไข้ได้ป่วย โรคทางใจ หมายถึง โรคที่ได้เกิดจากกิเลสตัณหา เช่น โรคที่ เกิดจากความโลภ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิด ความทุกข์ เมื่อมีความทุกข์มากๆ ผลที่ตามมาคือ สุขภาพจิต โรคที่จากความโกรธ อันเป็นสาเหตุ นำไปสู่การเบียดเบียนล้างผลาญซึ่งกันและกัน และโรคที่จากความหลง เช่น เห็นดีเป็นชั่ว เห็นชั่ว

เป็นดี ทำให้ส่งผลกระทบต่อจิตใจให้ได้รับความทุกข์ทรมาน

2. บทบาทงานส่งเสริมด้านสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสานนั้น มีทั้งบทบาทผู้ให้ โดยมีศูนย์กลางการรับบริจาค แล้วนำไปสร้างอาคารสถานพยาบาล อุปกรณ์ เครื่องมือทางการแพทย์ที่โดดเด่น เช่น หลวงพ่อบุญเพ็ง กปปโก วัดป่าไทรวิเวก จังหวัดขอนแก่น หลวงพ่อคุณ ปริสุทโธ วัดบ้านไร่ จังหวัดนครราชสีมา ส่วนบทบาทพระสงฆ์ผู้ก่อตั้งสถานพยาบาลที่เรียกว่า อโรคยาศาลเพื่อรักษาผู้ป่วยทั้งกายและใจ ที่วัดคำประมง จังหวัดสกลนครของพระปพนพัชร์ จิระมโธ และพระครูภาวนาโพธิคุณ วัดโพธิ์โนนทัน จังหวัดขอนแก่น ก่อตั้งสถานบำบัดผู้ป่วยด้วยยาสมุนไพร และการนวดแพทย์แผนไทย รวมทั้งการฝึกสมาธิ ทำให้พระสงฆ์กลุ่มนี้มีบทบาทที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ (แย้มชุม) (Phrakru Baidika suraphon Asabho (Yaemchum), 2015) เรื่อง การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนทัศน์วิถีพุทธบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นภารกิจกรมสำคัญของพระสงฆ์ในการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคนส่วนมากหรือคนทั่วไป ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของเจ้าอาวาสตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ข้อ 4 บัญญัติไว้ว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” การพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์นั้น หลักพุทธธรรมแห่งพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมและ

สนับสนุนการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างมาก การพัฒนารูปแบบการพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนทัศน์วิถีพุทธของพระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมสำคัญ คือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร 4 ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร อปริหานิยธรรม ทศพิธาธรรม สาราณียธรรม สัมปยุตธรรม ฯลฯ โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง 2 ส่วน คือ การสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อมๆ กัน

3. แนวทางการส่งเสริมงานสาธารณสุขของพระสงฆ์ในภาคอีสานนั้น อาศัยบารมีธรรมของพระสงฆ์แต่ละรูป ที่ชาวพุทธเกิดศรัทธาในสัมมาปฏิบัติ เมื่อท่านเหล่านั้นบอกบุญในการส่งเสริมงานด้านสาธารณสุข ก็จะมีคนบริจาคและท่านเหล่านั้นไปสร้างอาคารสถานพยาบาล ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องมือทางการแพทย์ ส่วนอีกแนวทางพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งจะสร้างสถานพยาบาลในวัดเองเพื่อรักษาผู้ป่วยด้วยยาสมุนไพร การนวดแพทย์แผนไทย ควบคู่กับการอบรมสมณะและวิปัสสนา แม่เมตตา ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์ต่างก็มีเมตตาต่อประชาชน ต้องการช่วยเหลือในส่วนที่ช่วยได้ ซึ่งไม่ขัดกับพระธรรมวินัย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูประสิทธิ์กิตติสาร (Phrakhru Prasitkittisan, 2012) เรื่อง การศึกษาเชิงเปรียบเทียบแนวคิดวิธีการรักษาสุขภาพจากพระไตรปิฎกกับแนวคิดวิธีการรักษาสุขภาพของแพทย์แผนไทยโดยพระสงฆ์: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดป่าเหวไฮ ตำบลหัวนาคำ อำเภอสรีราชา จังหวัดอุดรธานี พบว่าแนวคิดวิธีการรักษาสุขภาพในพระไตรปิฎก

เป็นแนวคิดพื้นฐานของโรคเกิดจากทางกายและจิตใจ แนวทางรักษาด้วยธรรมโอสธ สำหรับป้องกันโรคทางใจ คือ สปัายะ 7 และสำหรับรักษาโรคโภชะ โทสะ โมหะ คือ สอนให้เป็นผู้รู้จักพอ มีความเมตตา และรู้จักการเจริญสติ ด้วยสมาธิบำบัด คือ ความอดทน อดกลั้นต่อทุกขเวทนา ใช้สมาธิกำหนดจิตให้แน่วแน่ เพื่อให้จิตใจเกิดความสงบไม่ให้จิตฟุ้งซ่านและสัจจกิริยา คือ อธิฐานจิตว่าจะทำหรือไม่ทำอะไรก็ตามก็ดำเนินการตามกิริยาที่ทำนั้นๆ การรักษาด้วยการประยุกต์หลายวิธี มีทั้งสปัายวิธี ให้ประพฤติพรหมจรรย์ การรักษาสุขภาพด้วยเภสัชที่ได้รับพุทธานุญาต

6. ข้อเสนอแนะ

ประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรนำมาทำการศึกษาเพิ่มเติมต่อจากงานวิจัยนี้ คือ

1. การศึกษาลงลึกในแนวคิดสุขภาพและกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพในแต่ละมิติของการแพทย์กระแสหลัก คือ มิติทางกาย มิติทางจิต มิติทางสังคม และมิติทางปัญญา

2. ควรการศึกษาลงลึกในแนวคิดสุขภาพและกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพโดย การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพในแต่ละมิติ คือ มิติ ทางกาย มิติทางจิต มิติทางสังคม และมิติทางปัญญา

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka Mahachulalongkornrajavidyalaya University Edition*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Phrakru Baidikasuraphon Asabho (Yaemchum). (2015). The Model Development of Public Welfare Based on Buddhist Paradigm. *Doctor of Philosophy*. Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2015.
- Phrakhru Prasitkittisan. (2012). A Comparative Study of Methods of Healthcare as Depicted in Tipitaka and The methods of Healthcare of Thai Traditional Medicine Run by Buddhist Monks : A Case Study of Wat Pahew-hai, Huanakham Sub-district, Sritat District, Udontani Province. *Master of Arts*. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramha Pratheep Sannamo (Phoamsit). (2017). A Study of Disease Treatment by Buddhist Chanting in Development Aspect. *Dhammathas Academic Journal*, 17(3) Special Issue, 403-414.
- Phramaha Sittichai Chayasitti (Panyawai). (2017). Pali Language and Buddhist Scripture Study. *Dhammathas Academic Journal*, 17(3), 165-176.

